

La claror ordenada dels mots d'Espriu, segons Maria Àngels Anglada (La gènesi d'un poema)

Mariàngela Vilallonga
Universitat de Girona / Institut d'Estudis Catalans

ABSTRACT

This study analyzes the presence of Salvador Espriu in the work of Maria Àngels Anglada and the common features that the author establishes between Espriu and Prometheus, the hero of the tragedy of Aeschylus. Along with Jacint Verdaguer, Espriu is a reference point for Maria Àngels Anglada.

KEYWORDS: Catalan Studies, Comparative Literature, Prometheus, Salvador Espriu, Maria Àngels Anglada

A la pàgina 5 del *Punt Diari*, del dia 5 de març de 1985, just dotze dies després de la mort del poeta, Maria Àngels Anglada va publicar l'article «Temes empordanesos de Salvador Espriu», que comença amb aquests mots: «ens ha deixat l'amic, no el gran poeta de Sinera. Ara mateix relleigeixo el seu darrer llibre, *Per a la bona gent*,¹ que ha esdevingut el seu testament poètic».

Anglada acaba aquest article amb una estrofa del poema «Un nou cant dels segadors»:

Dintre l'ordre de la llum
vèiem resplendir la casa
que miràvem de salvar
quan desgovernaven lladres.

1. Salvador ESPRIU, *Per a la bona gent*. Edicions del Mall. Sant Boi del Llobregat, 1984.

I amb els mots que segueixen, d'entre els quals he pres el títol de la meua intervenció d'avui: «La casa, la pàtria, el somni, que el poeta contribuï a salvar, amb la claror ordenada dels seus mots inoblidables».

En el seu corpus poètic, Maria Àngels Anglada va dedicar quatre poemes a quatre escriptors de la literatura catalana: Jacint Verdaguer, Josep Pla, Salvador Espriu i Maria Mercè Marçal.² Els he ordenat per ordre cronològic d'aparició en la poesia angladiana. Anglada va dedicar un poema a Verdaguer, «Mossèn Cinto», ja en el seu primer recull, *Díptic*, publicat l'any 1972. A Salvador Espriu li'n dedicà un altre al seu darrer poemari *Arietta* (publicat el 1996), que porta la data de «març de 1995», just quan s'esqueia el desè aniversari de la mort d'Espriu. Entre l'un i l'altre, tenim el poema dedicat a la mort de Josep Pla, l'any 1981. Entre els poemes que va deixar a punt per publicar n'hi ha un titulat «A Maria Mercè Marçal». Són aquests quatre, i cap més altre, els autors de la literatura catalana que Anglada va voler homenatjar d'una manera clara, directa i explícita, amb un poema. D'altres autors apareixen en les dedicatòries d'altres poemes, però només aquests quatre són títol i argument de poema. Potser podem creure que, amb aquests poemes, Anglada devia voler mostrar la seva voluntat de deixar fixats els seus referents literaris, d'entre els autors de la literatura catalana. Valdria la pena estudiar la influència d'Espriu i de Verdaguer en l'obra angladiana. Aquestes notes són una aproximació a la presència d'Espriu en aquest any del centenari del seu naixement. Maria Àngels Anglada va conèixer Salvador Espriu l'any 1965, ell tenia 52 anys i ella 35, en el transcurs de la *Festa de la Poesia* que se celebrava cada any a Figueres, organitzada en aquell moment per la secció de Cultura del *Casino Menestral*. Anglada va mantenir amb el poeta una llarga i bona amistat epistolar. El mes de març de l'any 1970, Maria Àngels Anglada parlava de Salvador Espriu a la revista *Canigó*. Ho feia per glossar «Alguns mites grecs a l'obra poètica de Salvador Espriu». En l'article, hi tracta, entre d'altres, el mite del laberint i el de Prometeu. Anglada considera que, en el poema Prometeu, «Espriu medita sobre la creació literària». Quasi al final de l'article, fa aquesta valoració del poema: «una de les millors poesies del recull *Les hores* i al meu entendre de tota l'obra d'Espriu». No és atzarós, doncs, el fet que Anglada se serveixi d'aquesta peça i d'aquest personatge, l'any 1995, quan decideix escriure un poema dedicat a Salvador Espriu, just l'any que en feia 10 de la seva mort.

El mes de setembre d'aquell any 1995 es va publicar *Salvador Espriu: Algunes cartes i estudis sobre la seva obra. Edició en homenatge als 10 anys de la seva mort*, a cura de Josep Maria Castellet.³ El curador, en el pròleg, justifica

2. N'he parlat i ho he escrit en dues ocasions. La petjada de Josep Pla en l'obra d'Anglada la vaig resseguir i donar a conèixer en una conferència, no publicada en paper, però assequible a la xarxa, que vaig pronunciar a la Fundació Josep Pla de Palafrugell, el dia de la inauguració de l'exposició sobre Maria Àngels Anglada en motiu del desè aniversari de la seva mort, l'any 2009. En part es pot llegir a «Josep Sebastià Pons, Maria Àngels Anglada i Josep Pla, una trobada literària», *Cahier des Amis du Vieil Ille* 199 (2012), pp. 70-84.
3. PAM Barcelona 1995.

l'aparició d'aquest volumet per dos fets: «una certa desafecció actual dels lectors de la seva poesia d'un directe valor cívic i moral», d'una banda, i en segon lloc per «la proliferació d'estudis que s'està produint [...] sembla com si s'hagi descobert, de sobte, que es tracta d'una de les obres a la vegada més divulgada i menys entesa de la literatura catalana del segle XX». El llibre recull aportacions d'onze estudiosos. La segona aportació és el treball de Maria Àngels Anglada, «Entorn de sis cartes de Salvador Espriu»,⁴ en el qual l'escriptora vigatana publica algunes de les cartes que Espriu li va escriure, les que ofereixen, diu, «més interès de caire literari, cultural i humà per als possibles lectors», inclosa la que ja havia donat a conèixer i publicat l'any 1988 al seu *Paisatge amb poetes*. La primera carta del recull, del dia 22 d'abril de 1970, es deriva del fet que Espriu havia llegit l'esmentat article d'Anglada sobre els mites grecs en la seva obra, al número de març de *Canigó*. Escriu Espriu:

Barcelona, 22 d'abril de 1970

Srta.

Maria-Àngels Anglada

Figueres

Benvolguda amiga:

Li agraeixo profundament les molt amables paraules que m'ha volgut dedicar a la revista *Canigó*. Passo per un judaïtzant, gairebé exclusivament un llegidor de la Bíblia, quan en realitat la cosa 'és una mica més complexa'. Vostè se n'ha adonat i ho ha subratllat amb molt d'encert: permeti, doncs, que li expressi la meva gratitud, sobretot pel que respecta a la seva generosa al·lusió a 'Antígona' i als comentaris que dedica a 'Prometeu', així com pel final del seu estudi. Estic content que la meva obra l'hagi acompanyada una mica, li hagi estat d'algun profit.

No sé la seva adreça, ni tan sols si és figuerenca o si viu a Figueres. Espero, però, que aquests mots li arribin a través del senyor Dalfó. No es molesti a contestar-los, perquè no s'ho valen. Disposi sempre del seu agrait afm.

Salvador Espriu

Els mots que Anglada dedicava a Prometeu en aquell article són aquests:

El tema de la llibertat humana és també molt car a Salvador Espriu: «la difícil i merescuda llibertat», «que sàpiga Sepharad que no podem mai ser si no som lliures». Teseu i Tirèsies ja són, en certa manera, mites d'alliberament de l'home, un amb el seu valor, l'altre amb la seva clari-vidència. Però és Prometeu l'heroi de la llegenda que més ha fet per

4. pp. 21-27.

l'home en la mitologia grega, al fer-li ofrena del foc. Com el fill de Jàpet i Clímene, engrillonat a una roca per ordre de Zeus:

‘El somni de llibertat esdevé la cadena
que em lliga ja per sempre al meu cant dolorós’.

Així comença el bellíssim poema *Prometeu* on Espriu medita sobre la creació literària. Només el poeta sap el que li costa portar als homes:

‘cristall i cremor de paraules,
clarosos noms que diuen els vells llavis del foc.’

En un vers fulgurant com la ‘joia’ que evoca:

‘Àguila, vinguda del naixement del llamp,
d'on veus com és pensada la blancor de la neu’.

Recorda al mateix temps l'au de la mitologia que venia a devorar el fetge de Prometeu i la força creadora que arrenca del més profund els mots del poeta. Recordem que també Carles Riba ens parla en una estança de la força abassegadora amb que la ‘joia’ el pren:

‘Cada mot per mi era
un torrent de ma sang, set anys del meu voler’.

El poeta es dóna tot a la llum i al seu cant, o millor al seu ‘aspre, solitari crit sense cant’. La poesia no és un do gratuït:

‘Obriràs amb el bec eternament camins
a la sang que ofereixo com a preu d'aquest do.’

Amb aquestes paraules es clou ‘Prometeu’, una de les millors poesies del recull ‘Les hores’ i al meu entendre de tota l'obra d'Espriu. Només cal esperar que tots nosaltres, el poble del poeta, siguem conscients de tanta plenitud, alliberament i lucidesa com hi ha en el ‘do’ de tota la poesia de Salvador Espriu.

Espriu es refereix a aquests darrers mots d'Anglada, en la seva carta. El mes d'abril de 1971 apareix *Iniciació a la poesia de Salvador Espriu*, de Josep Maria Castellet, una obra fonamental per al coneixement i la interpretació de la poesia d'Espriu. Castellet hi deia⁵: «En aquest sentit, el fet que els indicis no vagin acompanyats d'un desenvolupament temàtic —fora d'alguns poemes com ‘Prometeu’— integrat en el sentit global de l'obra espriuana, mostra fins

5. A la pàgina 122.

a quin punt hem de considerar com a menor l'aportació de la mitologia grega». Aquesta afirmació no degué plaure del tot a Maria Àngels Anglada, perquè al *Canigó* de desembre de 1971, Anglada va escriure un nou article que va titular «Llibertat contra servilisme: algunes notes sobre el Prometeu de Salvador Espriu». El començava amb aquestes paraules:

Ja en el *Canigó* de març de 1970 remarcava l'empremta d'alguns mites grecs a la poesia de Salvador Espriu. Posteriorment, en l'obra tan interessant de Josep Maria Castellet sobre la poesia espriuana hi eren també recollits i aprofundits; però l'obra del poeta de Sinera és tan rica i complexa que no s'esgota en uns pocs estudis. Sempre m'ha semblat que no es donava prou importància a les vivències gregues en la seva poesia 'clara i profunda com un abisme assolellat'. Cada vegada se'm presenta amb més força la figura de Prometeu, no sols en el poema d'aquest nom, sinó en el conjunt de l'obra —i fins transcendint a l'obra— espriuana.

I dedica l'article a l'anàlisi dels trets comuns entre Espriu i Prometeu, heroi de la tragèdia d'Èsquil. En síntesi, aquests trets comuns serien la idea de solitud, la pietat envers els homes, la lucidesa, la «dignitat, oposició a tot servilisme, llibertat, doncs». Anglada assenyala ben explícitament el paral·lelisme Prometeu-Espriu, amb aquestes afirmacions:

Prometeu els portà el foc i totes les arts; Espriu els portava 'cristall i cremor de paraules', els salvava tots els mots. Evidentment els trets de solitud i compassió es troben en gairebé tots els grans poetes; però són molt pocs els que els han transmès amb la claredat del nostre, després d'haver-los acceptat serenament, i haver-los intuït gràcies a l'altra qualitat que uneix la poesia d'Espriu amb Prometeu: la lucidesa que és en el fill de Temis do de preveure el futur, i que en Espriu trobem expressada sobretot en aquests versos:

'concedida als meus ulls l'estranya força
de penetrar tot aquest gruix de mur'

i al 'Final del laberint':

'però jo que sabia el cant secret de l'aigua
les lloances del foc, de la gleva i del vent
sóc endinsat en obscura presó'

Aquests últims exemples són del 'Cementiri de Sinera' i els podríem multiplicar. Amb la negació de tot servilisme, amb la fidelitat a una llengua i a una 'petita pàtria' a 'una casa, el meu somni' el poeta afirma el valor de la llibertat.

El mes de gener de l'any 1973 i també al *Canigó*, Anglada dedicava un article a l'aparició del volum espriuà *El caminant i el mur*, de l'any 1972. Em permeto destacar-ne aquests mots: «Cada verb, cada mot, responent a una crida molt fonda, es posa en aquesta “tèbia, irisada, precisa existència” de què parla Sergio Solmi, en aquest únic, volgut i necessari ordre líric, mentre el pas del temps hi queda pres».

Un any més tard, al *Canigó* de gener de 1974, Maria Àngels Anglada, en la línia que ja havia encetat anteriorment, publica l'article «Salvador Espriu i Salvatore Quasimodo». ⁶ Les referències a Èsquil analitzades per Anglada en els dos autors li permeten afirmar: «Espriu ha anat més enllà: ha assumit la lliçó de les tragèdies esquilianes i les ha reflectides, recreant-les en el nostre temps i el nostre país. *Prometeu encadenat*, *Els set contra Tebes* i la trilogia d'Orestes no han quedat sense ressò; els mots d'Èsquil i 'la meva victòria pot ser una tasca fosca', 'però, quan arribarà a la fi, quan s'apaivagarà la fúria de la venjança?' no són estranys als poemes de *La pell de brau*. Com no ho és el clam d'Atena i de les Eumènides transformades en protectores contra la sang i la discòrdia».

L'article angladià va merèixer una carta d'Espriu a la nostra escriptora del mateix mes de gener. I l'article amb la carta inclosa van convertir-se en un capítol del volum *Paisatge amb poetes*, que Anglada va publicar l'any 1988. Diu així:

Carta de Salvador Espriu

L'any 1974, en què vaig publicar aquestes notes —que ara he retocat poc— a la revista *Canigó*, acabava formulant el desig que fos conferit el Nobel al nostre poeta, que, com Quasimodo, deia: «ha reflectit i reflecteix en la seva lírica una experiència humana de validesa universal». Hauria estat una altra nota, o un acord extern que hauria confirmat la relació de les seves poètiques. Entorn d'aquest paper, Salvador Espriu em va escriure una carta molt interessant, amb data del 26 de gener de 1974, que reproduïxo pel seu interès literari:

Molt distingida i estimada amiga:

He llegit l'interessantíssim estudi que vostè ha tingut la generositat de dedicar-me al número 329 de *Canigó* i corresponent a aquest gener. De nou, moltes i moltes gràcies per la seva constant atenció crítica envers la meua obra. Li agraeixo també molt el desig que formula al final del seu culte comentari. No crec, però, que s'atorgui mai el 'Nobel', tal com funciona aquest premi, a cap escriptor català.

6. El mes de desembre de 1970 havia publicat a la mateixa revista «Riba i Quasimodo: dues aproximacions a Grècia».

No conec *Dare e avere* i és innecessari que li subratlli que el Quasimodo és en absolut absent de la meua poesia. Les coincidències són, tan sols, existencials. El mateix Èsquil no l'ha influïda tampoc d'una manera directa i immediata. Fora de la Bíblia, no he 'recordat' mai cap autor, en el moment de 'patir' una o altra experiència intel·lectual o vital, quallada, per dir-ho així, en poema. És clar que de res no surt res i que l'originalitat, en ple segle XX, a més d'una pretensiosa estupidesa, fóra, segons la tan reiterada expressió d'en Pla, «una pura il·lusió de l'esperit». És molt notable que el Quasimodo (alguns poemes del qual, de «La vita non è sogno», de «Acqua e terre», del recull «Ed è subito sera», etc., admiro molt — «Finita è la notte», del segon d'aquests llibres, és una meravella) esmenti Dumbar i Lydgate, poetes que aquí gairebé no són coneguts per ningú i que jo vaig llegir, en anglès, a la Universitat. Però el «Timor mortis conturbat me», que jo repeteixo en un 'haikú' dels «Salms dels vells cecs», l'utilitzo d'una manera 'itinerant' —justament perquè he superat, en el possible, la contorbació— des d'una posició dialèctica i desenterbolidora, tal com espero que es farà evident en la resta de la meua obra, del tot meditada però a realitzar, si ho arribo a aconseguir.

I no la vull destorbar més. Saludi, si li plau, de part meua, el senyor Dalfó i tots els altres amics. Disposi sempre del seu molt agraït afm.

Salvador Espriu

En aquesta carta, hi ha un intent d'Espriu de desmuntar la interpretació d'Anglada. Com si Espriu se sentís més còmode i se situés més en la línia de la interpretació de Castellet. De fet, l'estudi de fonts o de la intertextualitat en els estudis literaris no sempre és acceptada pels autors objecte d'estudi. Per algun motiu, l'any 1974 Espriu preferia mostrar la influència de la Bíblia, abans de la dels autors clàssics en la seva obra. La carta de 1974 s'allunya una mica, em sembla, de la del 1970, quan Espriu es queixava que se'l considerava «gairebé exclusivament un llegidor de la Bíblia». Tanmateix Anglada inclou la carta al llibre i la va tornar a publicar en el volum commemoratiu dels 10 anys de la mort d'Espriu, ja esmentat. La fragilitat dels estudis de fonts és ben palesa. Després de l'article de 1974, Anglada va continuar escrivint d'Espriu a *Canigó*.⁷ Els articles «Formes i paraules» i «Ariadna al laberint grotesc» són de 1975 i «La pell de brau» és de 1977. Encara l'any 1980 va escriure un breu treball sobre «Dos símbols antics en la poesia de Salvador Espriu», a la revista *Reduccions*. Entre d'altres inclosos a diferents mitjans de comunicació escrita. La major part d'aquests treballs publicats en premsa, eren reutilitzats per Angla-

7. La gentilesa de Mariona Geli Anglada, filla de Maria Àngels Anglada, m'ha permès accedir a la llibreta manuscrita en la qual l'autora anotava els articles-ressenya que anava escrivint. Li ho agraeixo molt. Aquest fet i la digitalització de la revista *Canigó* m'han posat les coses més fàcils a l'hora d'escriure aquest paper.

da, en els seus llibres. N'he mostrat un exemple de *Paisatge amb poetes*. I ara em referiré a una altra obra publicada el mateix any 1988, «El mirall de Narcís», que porta el subtítol 'El mite grec en els poetes catalans'. L'obra es divideix en capítols cadascun dels quals és el nom del poeta estudiat. Vet aquí la llista, per ordre d'aparició al volum: Josep Carner, Carles Riba, Carles Riba i Joan Vinyoli, Salvador Espriu, Rosa Leveroni, Josep Palau i Fabre, Gabriel Ferrater, Vicent Andrés Estellés i altres poetes, Josep-Sebastià Pons, Gabriel Alomar, Jacint Verdaguer. El capítol dedicat a Espriu, el que ara m'interessa, té aquests apartats: 'El Laberint', 'La mort'; 'Tirèsias', 'Escil·la', 'Europa', 'Prometeu'. El capítol és, bàsicament, la refosa dels articles publicats a *Canigó*.

Potser l'afegit més significatiu d'aquest capítol són els mots inicials i finals. Comença així el capítol⁸: «La figura de Prometeu pren un relleu important en la poesia de Salvador Espriu i cal cercar en el mite d'aquest tità les claus per obrir la porta del seu món poètic».

Abans de reproduir els mots finals, m'aturaré en una frase també nova: «Perquè Espriu és un poeta tràgic i els escassos mites somrients no tenen cabuda en la seva obra».

I, ara sí, els mots finals del capítol:

altres exemples podríem aduir encara; però hem vist ja el lloc (molt més important del que apareix en una lectura superficial) que el mite grec ocupa en la poesia de Salvador Espriu. Mite begut en les seves fonts, Homer i Èsquil sobretot, i no en les seves versions hel·lenístiques o llatines, sovint més banals. Però per damunt d'això, mite[s] pres sovint en un sentit col·lectiu i civil, de tragèdia o lírica coral des de la circumstància humana i personal que el motiva.

Tot amb tot, doncs, Anglada va continuar insistint en la seva convicció de la influència d'Èsquil en l'obra espriuana.

L'evolució de l'anàlisi del mite de Prometeu en l'obra d'Espriu no va variar gaire amb el pas dels anys. La convicció que el mite de Prometeu és essencial en el món d'Espriu va portar Maria Àngels Anglada a utilitzar el mite per homenatjar el poeta, deu anys després de la seva mort, en aquell poema que esmentava al començament:

Prometeu

El somni de llibertat esdevé la cadena
que em lliga ja per sempre al meu cant dolorós.
M'he compadit dels homes, de la freda tristesa
de l'estrany temps dels homes endinsats en la mort,
i els portava cristall i cremor de paraules,
clarosos noms que diuen els vells llavis del foc.
Àguila, vinguda del naixement del llamp,

8. A la pàgina 65.

d'on veus com és pensada la blancor de la neu,
cerca, per a la llum, la més secreta vida:
per al sol, palpitant, tota la nua vida.
Obriràs amb el bec eternament camins
a la sang que ofereixo com a preu d'aquest do.

I vegem ara el poema d'Anglada de 1995:

A Salvador Espriu

Recordant Sikelianós

No era l'àliga, poeta estimat,
Prometeu.
El gran ocell res no tenia
contra tu, el seu germà,
ni cap déu no l'hauria enviat a ferir-te.

No havies pas de témer
ales esteses contra un cel blavíssim.
Per la teva terra, amb grises escates
l'enveja s'acostava cap a tu.
Quina pressa a enterrar-te, a entelar-te,
quina por dels teus versos,
quin esvalotament de corbs i gralles!
Quin inútil esforç.

Recorda els músics
que aparedaven l'art del vell Cantor
amb claus desafinades.

Enmig la fosca, cisellada en or,
veig Sinera que brilla entre les teves mans
igual que el monestir d'Arkadi tot d'argent
pel lent esforç del monjo que l'estima.
Dorm en la pau o en el Déu que cercaves
sota xiprers negats en la claror
que neix de tu i et volta al Jardí dels Cinc Arbres.⁹

9. Diu Sam Abrams a la nota sobre aquest poema, en l'edició de la poesia completa: «Escrit el març de 1995. El poema commemora els deu anys del traspàs de Salvador Espriu. En la primera edició existeix una nota a peu de plana que correspon al nom de Sikelianós: 'Ànguelos Sikelianós (1884-1951) dedica un poema que al·ludeix el monestir d'Arkadi —el símbol de la lluita d'alliberament contra els turcs— al seu amic, l'escriptor cretenc Pandelis Prevelakis (1909-1986), autor del llibre *Crònica d'una ciutat*, bellíssima obra referent a la ciutat de Rhétimno on parla del monestir esmentat. (Vegeu *Paradís amb poetes* de M. Àngels Anglada, pàg. 37 i vinents)».

El poema d'Anglada no es va publicar fins l'any següent, 1996, però és una descripció concisa, fidel i poètica, és clar, de la recepció de la poesia d'Espriu deu anys després de la seva mort. Un dels darrers textos que va escriure Maria Àngels Anglada va ser l'epíleg a la traducció que va fer Eusebi Ayensa de la *Crònica d'una ciutat* de Pandelís Prevelakis. Hi deia: «no em puc estar d'aconsellar-vos, doncs, que feu un sojorn a Creta, si pot ser a la primavera [...] goso de suggerir-vos el monestir d'Arcadi, on es va encendre l'espurna de la rebel·lió contra els turcs...» Per què és sempre tan actual Maria Àngels Anglada? El poema de Sikelianós encapçala la crònica. I diu així:

A Pandelís Prevelakis

Com el monjo que sosté, fosa tota en plata,
la imatge del famós monestir que un dia fou cremat,
una vila sencera al palmell de la seva mà,
amb el seu castell, les seves cel·les i els seus campanars,

així mateix, gràcies a tu, en el fons del meu cor
sostinc també jo ara una ciutat perduda, Réthimno,
cisellada tota ella en or pur i en suor
i per la llum del teu esforç dolçament il·luminada.
Àngelos Sikelianós (1939)

Pòstumament també, va aparèixer una entrevista que Teresa Riera i Duran va fer a l'escriptora i va titular «M. Àngels Anglada parla de Salvador Espriu»¹⁰. Només em referiré a dues de les qüestions que se li van plantejar a l'escriptora i a les seves respostes:

T.R. – Com definiria la moral i l'ètica de Salvador Espriu?

M.A.A. – És molt difícil de definir-les en poques frases. Potser es poden resumir en alguns pensaments extrets d'un dels seus poemes més bonics: Prometeu; o sigui, ell dóna importància, sobretot, a la dignitat i a [la] llibertat de la condició humana.

T.R. – Com ha incidit Salvador Espriu en la seva obra?

M.A.A. – Crec que l'obra d'Espriu m'ha incidit bastant directament. Pel que fa a la poesia, en una etapa determinada m'ha influït una mica. També he escrit molts articles i alguns estudis sobre la seva poesia; i sobretot, un dels temes que més m'han interessat ha estat el mite grec en la poesia de Salvador Espriu. A més, vaig mantenir una relació epistolar amb ell. Ens hem creuat diverses cartes i l'he admirat sempre, i el continuo admirant.

10. Va aparèixer publicada a *Assaig de Teatre. Revista de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral*, núm. 18-20 (desembre del 1999), pp. 315-317.

Espero que aquestes meves notes esperonin algú a encetar un estudi llarg i aprofundit sobre aquesta influència. Acabo amb aquests mots d'Anglada que clouen l'article sobre el *Prometeu* d'Espriu de l'any 1971. Fan així:

Espriu-Prometeu; però Atenes-Lavínia? Això ja és molt més discutible. La ciutat grega honrà el tità, a qui devia míticament la que fou una de les seves glòries i riqueses, la ceràmica àtica, amb cultes que no trobem enlloc més de Grècia; també Èsquil fou reverenciat i coronat pels seus conciutadans. Cal esperar que Lavínia, una Lavínia més lliure i conscient, no sigui ingrata envers Espriu. Perquè si la poesia pot ser també una pàtria, el nostre poeta n'ha construïda una, més enllà de l'elegia: una pàtria oberta, no un recer: i també un agulló, un mirall, una font.

Segurament Anglada estaria contenta amb aquesta presència d'Espriu arreu, en l'any del seu centenari.

Apèndix

Maria Àngels Anglada, *Temes empordanesos de Salvador Espriu*:

Ens ha deixat l'amic, no el gran poeta de Sinera. Ara mateix rellegeixo el seu darrer llibre, *Per a la bona gent*,¹¹ que ha esdevingut el seu testament poètic. Conté alguns poemes bellíssims, i d'altres que són colpidors, com el dedicat a la filla morta de Josep Tarradellas i Antonieta Macià, i que era un infant dels que anomenem subnormals, potser perquè no els entenem:

Ambaixadora
de mons inconeguts
més enllà de la saviesa humana...

Voldria remarcar la presència de l'Empordà en aquest llibre. Salvador Espriu estimava aquesta comarca, com totes les catalanes. Recordo una carta seva en què em manifestava la seva preocupació per la destrucció del seu paisatge, i continuava: «Salvin-lo, entre tots. Ja sé que fan el que poden». També, en ocasió de l'imminent perill per als aiguamolls, tingué la generositat d'enviar una carta demanant que no es dugués a terme el seu anorreament, carta que m'envià amb segell d'urgència, ràpidament. El recull *D'una vella i encerclada terra*, en l'obra que comento, comença justament amb «Inici de primavera empordanesa»:

La llum venia
de molt enlaire i baixa
una trencada
remor de miralls d'aigua,
de prims vidres de pluja.

És una tanka, forma de poesia japonesa, bellament cisellada i que ens porta un record del poema del seu gran amic, fraternal amic, Rosselló-Pòrcel, mort en plena joventut.

El segon tema empordanès és el poema dedicat a l'escultor i col·leccionista Frederic Marès, creador de Museus, i al qual en bona part Figueres deu el Museu de l'Empordà. El poeta remarca com, per la seva tasca, nobles obres d'art se salven del naufragi del temps:

En ordre ja, tresors
salvats de la follia.
Al recer, uns lents ulls
amb amor els esguarden.

11. Salvador Espriu, *Per a la bona gent*. Edicions del Mall. Sant Boi del Llobregat, 1984.

Finalment, trobem «Un nou cant dels segadors», dedicat a Josep Maria Espinàs. Aquest cant, divulgat per Marina Rossell, va ser musicat i cantat per primera vegada per l'escalenc Josep Tero, amb gran encert. Potser molts lectors del *Punt Diari* l'han sentit. Com que sovint, però, hom recorda més la melodia de les cançons escoltades que no pas les paraules, no serà ben importú de dur-lo a la memòria, si més no amb una de les estrofes més característiques:

Dintre l'ordre de la llum
vèiem resplendir la casa
que miràvem de salvar
quan desgovernaven lladres.

La casa, la pàtria, el somni, que el poeta contribuí a salvar, amb la claror ordenada dels seus mots inoblidables.

«Hores serenes», *Punt Diari*, 5-III-1985, p. 5.